

Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Lisans Sözleşmelerine İlişkin Bazı Meseleler

Ar. Gör. Betül BOZKIR*

Özet

Eser sahibinin, organizasyon veya maddi imkansızlıklar sebebiyle eserini kendisinin kullanması, basması, temsil etmesi çoğu zaman mümkün olmayabilir. Bu gibi hallerde eser sahibinin, bunları yapma imkanı olan kimselere eser üzerindeki mali haklarını kullanma yetkisi tanınması gündeme gelmektedir. Eser sahibinin fikir ve sanat eserleri üzerindeki mali hakları çeşitli sözleşmelere ve tasarruflara konu edilebilmektedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında mali hakların devri mümkün olduğu gibi yalnızca mali hakkı kullanma yetkisi de bir başkasına bırakılabilir. Mali hakkın yalnızca kullanma yetkisinin sözleşmeyle bir başkasına bırakılması lisans (ruhsat) sözleşmelerine vücut vermektedir. Bu husus Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m.48/2' de, “*mali hakları sadece kullanma salahiyeti de bir başkasına bırakılabilir. (Ruhsat)*” şeklinde düzenlenmiştir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında ruhsat ibaresi kullanılmakla birlikte doktrinde bu sözleşme çoğunlukla lisans sözleşmesi kavramıyla ele alınmaktadır.

Lisans sözleşmelerine ilişkin doktrinde en tartışmalı olan meselelerin başında sözleşmenin hukuki niteliği gelmektedir. Bu tartışma lisans sözleşmesinin lisans alana hangi hakları verdiğinin tespit edilmesi ve lisans alan kimsenin lisans hakkına müdahale edilmesi halinde doğrudan doğruya harekete geçip geçemeyeceğine ve dava açıp açamayacağına ilişkin tartışmalar bakımından da oldukça önem arz etmektedir. Lisans sözleşmesi ile

* İbn Haldun Üniversitesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi, betulbozkir@ihu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1954-3043.

lisans hakkı elde eden lisans alan kişinin, bu yetkisini kullanmasını engelleyen müdahalelere karşı, doğrudan doğruya hareket edip edemeyeceği hususuna ilişkin, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda, Sınai Mülkiyet Kanunu m.158 de marka lisans sahipleri hakkında öngörölmüş olduğu gibi lisans hakkı sahibinin dava hakkına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla doktrindeki görüşler de bu açıdan oldukça geniş bir yelpaze göstermektedir.

İşbu çalışmada lisans sözleşmesi yukarda bahsedilen hususlar kapsamında ele alınarak konuya ilişkin doktrinde yer alan görüşler ve yargı kararları çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Lisans Sözleşmesi, Fikir ve Sanat Eserleri, Mali Hak, Basit Lisans, Münhasır Lisans.

Some Issues with Licence Agreements Relating to Intellectual and Artistic Works

Abstract

It may often not be possible for the author to use, print or represent his work himself due to organizational or material impossibilities. In such cases, the author may authorize others who have the means to do so to exercise their financial rights over the work. The author's financial rights on intellectual and artistic works may be subject to various contracts and disposals. Within the scope of the Law on Intellectual and Artistic Works, the transfer of financial rights is possible, and only the authorization to use the financial right can be left to another person. Leaving only the authority to use the financial right to another person through a contract gives rise to license (licence) agreements. This issue is regulated in Article 48/2 of the Law on Intellectual and Artistic Works as 'the sole authorization to use the financial rights may be left to another person (license)'. Although the term 'license' is used within the scope of the Law on Intellectual and Artistic Works, in the doctrine, this agreement is mostly handled with the concept of license agreement.

One of the most controversial issues in the doctrine regarding license agreements is the legal nature of the agreement. This discussion is also very important in terms of determining which rights the license agreement grants to the licensee and whether the licensee can take direct action and file a lawsuit in case of interference with the license right. There is no explicit provision in the Law on Intellectual and Artistic Works regarding the right of action of the licensee, as stipulated for trademark licensees in Article 158 of the Industrial Property Law, regarding whether the licensee, who

obtains a license right under the license agreement, can act directly against the interferences that prevent the licensee from exercising this right. Therefore, the opinions in the doctrine show a wide range in this respect.

In this study, the license agreement will be examined within the scope of the above-mentioned issues and will be examined within the framework of the opinions in the doctrine and judicial decisions on the subject.

Keywords: License Agreement, Intellectual and Artistic Works, Financial Right, Simple License, Exclusive License.

Extended Summary

The license agreement is a *sui generis* agreement that authorizes the licensee to use the financial right subject to the license within the limits set forth in the license agreement. The absolute financial right subject to the license continues to remain in the assets of the author, and only the authority to use it passes to the licensee. In this study, some issues that are important in terms of license agreements regarding the use of financial rights on intellectual and artistic works will be discussed.

The first important issue is the determination of the legal nature of the license right. The determination of the legal nature of the license right is most important in terms of determining whether the licensee can sue personally in case of infringement of the right. From this point of view, if the license right is considered as a right in rem, it will be concluded that the licensee will be able to file a lawsuit in case of infringement of the right itself, without the need for the licensor, due to the fact that rights in rem can be asserted by the owner of the right against anyone. However, if it is argued that the license right is not a right in rem, then it will be accepted that the licensee cannot directly sue in case of infringement of the right. In this case, it will be claimed that the licensee must be authorized by the licensor in order to file such a lawsuit.

One of the important issues in this matter is the necessity to distinguish between the license right and the license agreement. The legal nature of the license agreement and the legal nature of the right subject to the license agreement are two different issues. The financial rights that are the subject of the license agreement are absolute rights and can be asserted

against anyone due to these characteristics. However, it is not this absolute financial right that is transferred by the license agreement; only the authority to use this financial right within the framework of the license agreement is transferred.

The legal nature of the license agreement is one of the most controversial issues in the doctrine. Some authors refer to the distinction between simple and exclusive license agreements in determining the legal nature of the agreement. However, in our opinion, it is not very accurate to make such a distinction at the point of determining the legal nature of the agreement. This is because the difference between simple and exclusive license agreements arises from the difference in the authority granted to the licensee. There are two main opinions in the doctrine regarding the legal nature of the license agreement. The first one considers the license agreement as a dispositive transaction, while the second one considers it as an obligatory transaction. This discussion in the doctrine regarding the legal nature of the license agreement is not only theoretically important, but also extremely important in terms of determining the licensee's relationship with the licensor and third parties. In both cases, whether it is a simple or exclusive license, in our opinion, the license agreement is an obligatory transaction.

Another important issue that we will address is whether the licensee can take direct action in case of interference with its rights. There is no explicit provision in the Law on Intellectual and Artistic Works regarding whether the licensee, who obtains a license right through a license agreement, can act directly against the interferences that prevent the licensee from exercising this right, as it is regulated in the Industrial Property Law for trademark licensees. Therefore, the opinions in the doctrine show a wide range in this respect. In our opinion, it is a correct approach to distinguish between simple and exclusive licenses in determining whether the licensee has the right to sue. This is because there are significant differences between the powers granted to the licensee by simple and exclusive licenses. At this point, it may be considered as a correct approach to accept that the person who has the exclusive license right may file a lawsuit directly in case of interference with his right. However, since the simple licensee has accepted that the right subject to the license may be used by both the licensor and third parties, it is not possible to interfere directly.

In a decision of the 11th Civil Chamber of the Court of Cassation dated 11.03.1999, it was stated that “... a full license is the allocation of some or all of the author’s powers of use or exploitation, which are specific to the financial right, to the licensee by separating them from the financial right. It differs from a simple license in that the same license cannot be granted to others. If a full license is granted, the license holder is *de facto* no different from the owner of the financial right. However, the Code does not stipulate whether the license holder may request the refusal of infringement. In the doctrine, since the license is accepted as a dispositive act, all license holders may file a lawsuit for the prevention of infringement and compensation, just like the authors and the owners of the neighboring rights to use or benefit from the financial rights. In fact, they may even be liable to the owner of the financial right or the author for the damages that may arise if they do not file a lawsuit...” and accepts that the full license holder also has the right to sue against infringements that prevent the use of the right. Finally, the article focuses on the issue of whether the licensee can file a lawsuit pursuant to Article 68 of the Code. In the doctrine, it is argued that the copyright claim under Article 68/1 of The Law on Intellectual and Artistic Works can only be filed by the author, and that the licensee has the right to sue only for damages. In its earlier decisions, the Court of Cassation accepted that at least the full license holder could claim royalty compensation. In its recent decisions, it accepts that only the owner of the financial right can claim royalty compensation and the licensee cannot make such a claim.

I. Lisans Hakkı Kavramı ve Hukuki Niteliği

Eser sahibinin, organizasyon veya maddi imkansızlıklar sebebiyle eserini kendisinin kullanması, basması, temsil etmesi çoğu zaman mümkün olmayabilir. Bundan dolayı eser sahibinin bunları yapma imkanı olan kimselelere eser üzerindeki mali haklarını kullanma yetkisi tanınması gündeme gelmektedir. FSEK m.48 kapsamında ruhsat olarak ifade edilen bu işlem uluslararası hukuk dilinde lisans olarak adlandırılmaktadır¹.

1 Nuşin Ayiter, *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1981, s.210.

Lisans hakkı lisans sözleşmesi kapsamında lisans alan kimsenin sahip olduğu faydalanma yetkisini ifade etmek için kullanılmaktadır². Her lisans sözleşmesi esasında gayri maddi bir malın kullandırılması esasına dayanır³. Ancak burada sözleşmeye konu edilen fikir ve sanat eseri üzerindeki gayri maddi hak lisans alan kişinin malvarlığına geçmemekte, lisans verenin mülkiyetinde kalmaya devam etmektedir⁴. Lisans alan kişi sadece lisans sözleşmesiyle kendisine tanınan yetki çerçevesinde bu mali hakkı kullanma imkânına kavuşmaktadır⁵.

Lisans hakkının hukuki niteliğinin ne olduğu hususunda doktrinde farklı görüşler yer almaktadır. Lisans hakkının hukuki niteliğinin belirlenmesi lisans sözleşmesi kapsamında hem taraflar (lisans alan ve lisans veren) arasındaki ilişkinin hem de tarafların üçüncü kişilerle olan ilişkilerini belirlemek noktasında büyük bir önem arz etmektedir⁶. Lisans hakkının hukuki niteliğine ilişkin görüşler temelde iki eksen etrafında şekillenmektedir. Bu görüşlerden birisi Alman Hukukunda diğeri ise İsviçre Hukukunda baskın olan görüştür⁷. Bunlardan ilki lisans hakkının, lisans alan kimseye aynı nitelikte bir hak sağladığı düşüncesine dayanırken, ikincisi ise lisans hakkını şahsi nitelikte bir hak olarak ifade etmektedir⁸. Bu iki görüş de kendi içerisinde lisans sözleşmesinin basit veya inhisari olmasına göre alt görüşlere ayrılmaktadır.

2 Ömer Arbek, *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2005, s.53.

3 Ayiter, s.211.

4 Ernst E. Hirsch, *Fikir ve Sınai Haklar*. Ankara: Ankara Basımevi, 1948, s.223; Ayiter, s.210; Fırat Öztan, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2008, s.560; Şafak N. Erel, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*. 3. Bası. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009, s.303-304; Savaş Bozbel, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s.252-253; Levent Yavuz/Alıca Türkay/ Fethi Merdivan, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu Cilt I. 2*. Bası. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014, s.1495; H. Kübra Ercoşkun Şenol, "Mali Hakları veya Kullanım Haklarını Devralanların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3/1(2013), s.50.

5 Ayiter, s. 210-211.

6 Saibe Oktay Özdemir, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*. İstanbul, 2004, s.18; Arbek, s.54.

7 Şirin Aydıncık, *Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri*. İstanbul: Arıkan Yayınları, 2006, s.78.

8 Arbek, s.54.

Lisans hakkının hukuki niteliğine ilişkin en eski görüş aynı hak görüşüdür. Mehzaz hukuk sistemlerinden Alman Hukukunda hakim olan görüş münhasır lisansın aynı hak niteliğinde olduğu yönündedir. Alman Hukukunda eser üzerindeki hakların devredilme imkanı bulunmamaktadır. Eser sahibinin hakları üzerinde sadece lisans işlemleri yapmasına izin verilmiştir⁹. Bundan dolayı Alman hukukunda lisans hakkının aynı hak niteliğinde olduğu görüşü benimsenmiştir¹⁰.

Aynı hak görüşü kendi içerisinde ikiye ayrılır. Bu görüşü savunan yazarların bir kısmı tüm lisans haklarını aynı hak olarak nitelendirirken, görüşü savunan diğer bir kısım yazarlar ise sadece inhisari (tam) lisans hakkının aynı hak niteliğinde olduğunu ileri sürmektedir¹¹. Tüm lisans haklarının basit-inhisari ayrımı yapılmaksızın aynı hak niteliğinde olduğunu kabul etmek, lisans alan kimsenin hem yeni lisans alan kimselere karşı hem de lisans hakkına tecavüz edilmesi halinde, hakkına tecavüz eden 3. kişilere karşı korunması bakımından bizzat kendisinin dava açarak lisans hakkını koruyabilmesine imkan sağlamaktadır¹². Aynı hak niteliğine ilişkin alt görüşlerden diğeri ise sadece inhisari lisans veren lisans sözleşmesinden doğan lisans hakkının aynı nitelikte olduğunu kabul etmektedir. Bu görüşe göre ancak inhisari lisans sahipleri hakka müdahale söz konusu olduğunda bizzat dava açabilir, basit lisans sahiplerinin ise lisans haklarına tecavüz edilmesi halinde bizzat dava açma imkanı bulunmamaktadır¹³.

Lisans hakkının hukuki niteliğine ilişkin doktrinde ileri sürülen bir diğer görüş ise hakkın şahsi hak niteliğinde olduğuna yönelik görüştür. Bu görüş mehzaz hukuk sistemlerinden İsviçre Hukuku kaynaklıdır¹⁴. Alman Hukukundan farklı olarak İsviçre Hukukunda eser sahibinin mali haklarını devredebilmesi imkanı mevcuttur. Buna karşılık İsviçre Fikri Haklar Yasasında lisans sözleşmesinden hiç bahsedilmemiştir. Ancak İsviçre

9 Ali Demirbaş, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuki Koruma*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015, s.273.

10 Aydıncık, s.79.

11 Arbek, s.54.

12 Arbek, s.55-56.

13 Arbek, s.56.

14 Ahmet M. Kılıçoğlu, *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*. 2. Bası. Ankara: Turhan Yayıncılık, 2013, s.320.

Doktrinde, yasalarında düzenlenmemiş olsa bile eser sahibinin mali haklarına ilişkin lisans sözleşmesi yapabileceği kabul edilmektedir¹⁵. İsviçre Hukukunda 2007 tarihinde getirilen düzenleme ile de kanuna (Telif Hakları ve Bağlantılı Haklara İlişkin Federal Yasa) bir fıkra eklenmiş (Art.62 Abs. 3 URG) ve münhasır lisans sahiplerinin bizzat dava açma hakkı hüküm altına alınmıştır¹⁶.

Bu görüş hem Türk doktrinde hem İsviçre doktrinin de çoğunlukta olan görüştür¹⁷. Bu görüş esas itibariyle fikri hakların nitelikleri itibariyle bölünemeyeceği görüşüne dayanmaktadır. Bu görüş de kendi içerisinde alt görüşlere ayrılmaktadır. Bunlardan ilki tüm lisans haklarını şahsi nitelikte hak olarak ifade ederken, ikincisi ise sadece basit lisans hakkının şahsi nitelikte hak olduğu görüşüdür¹⁸. Doktrinde Arbek, lisans hakkının hukuki niteliği açısından basit lisans ile inhisari lisans arasında ayırım yapılmaması gerektiğini savunarak, bu ayırımın hakkın hukuki niteliğiyle alakalı bir durum olmadığını, bu ayırımın sadece lisans alana verilen yetkinin kapsamını belirleme noktasında işlevsel olduğunu dile getirmektedir¹⁹. Benzer bir şekilde Kılıçoğlu da lisans sözleşmesinin hukuki niteliğini, bu sözleşmenin lisans alana tanıdığı yetkiye göre değerlendirmenin doğru bir yaklaşım olmadığını dile getirmektedir²⁰.

Şahsi hak görüşünün görünümünden bir diğeri ise kuvvetlendirilmiş şahsi hak görüşüdür²¹. Bu görüşe göre lisans hakkı ister basit ister inhisari olsun şahsi hak niteliğindedir, ancak tescil edilmesi halinde hukuki niteliği açısından kuvvetlendirilmiş şahsi hakka dönüşmektedir²². Öğretide Arbek, hakkın sicile tescil edilmiş olmasının lisans alan açısından yalnızca aleniyeti sağlamak ve ek güvence yaratması bakımından bir anlamı olduğunu, bunun dışında tescil edilmiş olmasının hakkın hukuki niteliği yönünden herhangi bir anlam ifade etmediğini dile getirmektedir²³.

15 Aydıncık, s.78; Demirbaş, s.273.

16 Demirbaş, s.274.

17 Arbek, s.56.

18 Arbek, s.57.

19 Arbek, s.57.

20 Kılıçoğlu, s.320.

21 Kılıçoğlu, s.322.

22 Arbek, s.57-58.

23 Arbek, s.58.

Lisans hakkının hukuki niteliği ele alınırken lisans hakkı ile fikri hak arasındaki ilişkiyi de ele almak önem arz etmektedir. Lisans sözleşmesi ile lisans veren fikri hak sahibi, lisans alana fikri hakkı devretmiş olmaz yalnızca fikri hakkın kendisine bahsetmiş olduğu mali yetkilerin tamamının veya bir kısmının kullanılmasını lisans alana devretmiş olmaktadır²⁴. Lisans sözleşmesiyle yalnızca kullanma yetkisi tanınmaktadır, mali hak devredilmekte, eser sahibinde kalmaktadır²⁵. Bu anlamda lisans sözleşmesinin mali hakkın devrine ilişkin devir sözleşmesiyle karıştırılmaması gerekir.

Lisans hakkının hukuki niteliğinin belirlenmesi en çok hakka tecavüz edilmesi halinde lisans alan kimsenin bizzat dava açıp açamayacağı hususunun tespiti açısından önem arz etmektedir²⁶. Bu açıdan bakıldığında lisans hakkı aynı hak olarak nitelendirilirse, aynı hakların hakkın sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilmesi özelliğinden ötürü, hakka tecavüz edilmesi halinde lisans alan kişi lisans verene gereksinim duymadan bizzat kendisi dava açabilecek sonucuna ulaşılacaktır. Ancak lisans hakkının aynı hak niteliğinde olmadığı savunulursa bu durumda lisans alanın, hakka tecavüz edilmesi halinde doğrudan doğruya dava açamayacağı kabul edilmiş olacaktır. Bu durumda lisans alanın böyle bir dava açabilmesi için lisans veren tarafından kendisine yetki verilmiş olması gerekecektir²⁷.

Türk Hukukunda aynı hak görüşüne karşı çıkan yazarlar eşya hukumuz sistemi içinde aynı hakların kanunda aksi gösterilmediği müddetçe ancak eşya üzerinde söz konusu olabileceğini, aynı haktan söz edilebilmesi için ya eşya söz konusu olması gerektiğini ya da eşya olmasa bile malvarlığı değerinin aynı hakkın konusunu oluşturabileceğinin açıkça düzenlenmiş olması gerektiğini, gayrimaddi hak olarak kabul edilen fikir ve sanat eserlerinin eşya kavramı dışında kaldığını ifade ederek Türk hukuku açısından lisans hakkının aynı hak niteliğinde olduğunu savunma imkanının bulunmadığı sonucuna varmaktadırlar²⁸. Doktrinde Aydınçık lisansın verdiği hakkın aynı hak olup olmadığından ziyade mutlak-nispi hak olup olmadığının tartışılması gerektiğini ifade etmektedir²⁹.

24 Arbek, s.60; Erel, s.304; Kılıçoğlu, s.318.

25 Öztan, s.560; Erel, s.303-304.

26 Arbek, s.62.

27 Arbek, s.62.

28 Aydınçık, s.80-81.

29 Aydınçık, s.81.

Doktrinde Oktay Özdemir lisans sözleşmesinden doğan hak ile lisans sözleşmesine konu teşkil eden hakkın niteliğinin birbirinden bağımsız olduğunu ifade ederek, lisansa konu olan mali hakkın mutlak hak niteliğinde olmasına rağmen, lisans sözleşmesinde bu hakkın kendisinin değil kullanımının devrinin söz konusu olduğunu, eser üzerindeki hakkın mutlak nitelikte olmasının lisans sözleşmesinin hukuki niteliği üzerinde etkili olmayacağını belirterek söz konusu kullanım hakkının her zaman şahsi hak niteliğinde olduğunu savunmaktadır³⁰.

II. Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi

1. Genel Olarak

Lisans sözleşmesi birçok değişken unsur ve yapıyı içeriğinde barındırdığından dolayı homojen olmayan bir sözleşmedir. Bundan ötürü tüm yönlerini kapsayan ortak bir tanım yapılması oldukça zordur³¹. Bu sözleşme fikri hakların sahibine bahşetmiş olduğu kullanma yetkilerinin tamamının veya bir kısmının başkalarına bir bedel karşılığında ya da bedelsiz olarak devredilmesine imkân sağlayan bir sözleşmedir³². Bu anlamda hakkın devredilmesi söz konusu değildir, yalnızca hakkın kullanımı belli bir süreliğine bir başkasına bırakılmaktadır³³.

FSEK madde 52 uyarınca, “Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır” denilerek mali hakları konu edinen tüm sözleşmelerin yazılı şekilde yapılması şartı ve sözleşmenin konusu olan hakların da ayrı ayrı gösterilmesi şartı getirilmiştir³⁴. Bu nedenle lisans sözleşmelerinin de yazılı şekilde yapılması zorunludur. Yine sözleşme kapsamında ne tür bir kullanım hakkı tanındığının da açıkça belirtilmesi gerekir. Bu anlamda genel ifadeler kullanılarak mali hakta lisans tanınmaz, aksi halde yapılan işlem geçersiz olacaktır³⁵.

30 Oktay Özdemir, s.23.

31 Arbek, s.65.

32 Oktay Özdemir, s.30; Arbek, s.66; Burak Ongan, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu*. Ankara, 2007, s.17.

33 Ayiter, s.211.

34 HGK E.2019/474, K.2020/26, T. 16.1.2020: “FSEK’in 52. Maddesi gereğince eserle ilgili mali haklara dair, gerek sözleşmeler gerekse tasarruf muamelelerinin yazılı şekilde yapılması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır. Buna göre mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı biçimde yapılması ve mali hakların ayrı ayrı gösterilmesi ispat değil, geçerlilik şartıdır” (www.lexpera.com).

35 Yavuz/Türkay/Merdivan, s.1496.

Eser sahibi eseri üzerinde sahip olduğu mali hakkın kullanılmasını içerik ve süre bakımından farklılık arz eden çeşitli yetkilere ayırmak suretiyle bölerek farklı farklı kişilere kullanma yetkisini tahsis edebilir³⁶.

Lisans tanınması ile birlikte mali hakka ilişkin kullanma ve yararlanma yetkilerinin tamamının veya bir kısmının mali haktan ayrılarak lisans alan kimseye bırakılması söz konusu olmaktadır³⁷. Lisans sözleşmesi yapılması, mali hakkın başkalarına devredilmesi yönünde herhangi bir engel teşkil etmemektedir.

2. Lisans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Lisans sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin açıklamalara geçmeden önce üzerinde durulması gereken önemli bir ayrım mevcuttur. Lisans sözleşmesinin hukuki niteliği ile lisans sözleşmesine konu edilen hakkın hukuki niteliği birbirinden farklı şeylerdir. Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan mali haklar mutlak hak niteliğindedir ve bu özelliklerinden dolayı herkese karşı ileri sürülebilmektedir. Oysa lisans sözleşmesiyle devredilen bu mutlak nitelikteki mali hak değildir, yalnızca bu mali hakkı lisans sözleşmesi çerçevesinde kullanma yetkisi devredilmektedir.

Lisans sözleşmesinin hukuki niteliğine yönelik öğretilerde iki temel görüş mevcuttur. Bunlardan ilki lisans sözleşmesini bir tasarruf işlemi olarak kabul etmektedir, ikincisi ise borçlandırıcı işlem olarak görmektedir³⁸.

Lisans sözleşmesini, doktrindeki bazı yazarlar tasarruf işlemi olarak nitelendirmekte³⁹, bu sözleşmenin hukuki niteliğini alacağın temlikine benzetmektedir⁴⁰. Bu yazarlara göre sözleşmenin kurulmasıyla birlikte, sözleşmeye konu olan mali yetkilerin kullanım hakkı doğrudan doğruya lisans alana intikal etmektedir⁴¹. Doktrinde Erel, basit-münhasır lisans ayrımı yapmaksızın her iki lisans sözleşmesinin de tasarruf işlemi olduğunu kabul

36 Erel, s.304.

37 Erel, s.304.

38 Aydıncık, s.77; Arbek, s.76; Bozbel, s.253,254.

39 Halil Arslanlı, *Fikri Hukuk Dersleri II*. İstanbul, 1954,s.175; Aydıncık, s.79; Erel, s.306; Yavuz/Türkay/Merdivan, s.1495.

40 Aydıncık, s.79.

41 Arslanlı, s.175; Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*. 3. Bası. İstanbul, 2004, s.219; Arbek, s.76; Aydıncık, s.73; Öztan, s.560-565; Erel, s.304; Bozbel, s.255.

etmektedir⁴². Erel bu durumda söz konusu tasarruf işleminin (lisans sözleşmesi) mali hakkın başkalarına devredilmesi yönünde engel teşkil etmediğini tıpkı sınırlı aynı hakla kayıtlanmış olan şeylerin devrinde olduğu gibi mali hakkında üzerindeki lisanslarla birlikte devrolmuş olacağını dile getirmektedir⁴³. Bu görüşü savunanlara göre lisans verenin lisans sözleşmesini yaptığı esnada tasarruf yetkisine sahip bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla lisans sözleşmesinin kurulduğu esnada eserin meydana gelmiş olması şarttır. Henüz meydana gelmemiş bir esere ilişkin yapılan lisans sözleşmesi batıldır. Yargıtay da bu görüştedir⁴⁴.

Lisans sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin öğretide yer alan bir diğer görüş bu sözleşmenin borçlandırıcı işlem olduğu yönündedir⁴⁵. Lisans alan kimse mali hakkın sahibi olmaz⁴⁶. Lisans veren bu sözleşmeyle lisans konusunu lisans alana devretme hususunda bir taahhüt altına girmektedir. Bu görüşü savunan yazarlara göre lisans verenin, lisans sözleşmesiyle taahhütte bulunurken tasarruf yetkisine sahip bulunması gerekmemektedir. Dolayısıyla bu görüşü savunan yazarlara göre lisans sözleşmesinin kurulduğu esnada eserin meydana gelmiş olması şart değildir. Bu açıdan bir yazarın henüz yazmadığı bir romanın sinema eseri olarak çekilmesi hususunda lisans verme taahhüdünde bulunabileceği dile getirilmektedir.

Lisans sözleşmesinin tasarruf ya da borçlandırıcı işlem olarak nitelendirilmesi özellikle lisans alan kimsenin bu hakkını kimlere karşı ileri sürebileceği noktasında büyük bir önem arz etmektedir.

Lisans sözleşmesinin nispi nitelikte borçlandırıcı bir işlem olduğunun kabul edilmesi lisans sözleşmesinden doğan lisans hakkının lisans alan tarafından sadece lisans sözleşmesinin tarafı olan lisans veren kişiye karşı ileri sürülebileceğinin kabulü anlamına gelecektir. Dolayısıyla bu durumda

42 Erel, s.30.

43 Erel, s.304.

44 Bkz. HGK, E.2019/474, 2020/26, T. 16.01.2020: “FSEK kapsamında ancak tamamlanmış eserler üzerindeki mali haklarda tasarruf işlemi yapılmasına cevaz verilmiş olup, henüz vücuda getirilmemiş yahut tamamlanmamış eserler üzerindeki mali haklar veya kullanma ruhsatları üzerinde tasarrufi işlem yapılması batıl sayılmıştır (FSEK m.48). Ancak bu bir kimsenin ileride vücuda getirilecek eserlerle ilgili taahhüt işlemleri, yani borçlanma işlemleri yapmasına mani değildir.” (www.lexpera.com).

45 Hirsch, 1948, s.223; Ayiter, s.211; Arbek, s.77; Bozbel, s.257; Kılıçoğlu, s.320; Demirbaş, s.275.

46 Hirsch, 1948, s.223.

lisans hakkının sadece sözleşmenin tarafları açısından hüküm ve sonuç doğuracağı, üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği kabul edilmiş olur. Bu durumda lisans verenin mamaleki içerisinde yer alan mali hakkını bir başkasına devretmesi halinde, lisans alan kimse lisans hakkını, mali hakkı devralan yeni malike karşı ileri süremeyecektir. Bu durumda yalnızca lisans veren eski malike karşı sözleşmeden doğan haklarını ileri sürebilecektir, lisans alanın üçüncü kişilere karşı bir dava ve talep hakkının olmadığı kabul edilmiş olacaktır⁴⁷.

Lisans sözleşmesinin tasarruf işlemi olduğunun kabul edilmesi halinde ise tıpkı sınırlı aynı haklarda olduğu gibi lisans alan kişi lisans hakkını sadece lisans verene karşı değil, üçüncü kişilere karşı da ileri sürebilecektir⁴⁸. Bu da lisans alan kişinin elde ettiği lisans hakkının mutlak hak olduğu sonucuna gidilmesine neden olmaktadır⁴⁹. Burada da FSEK de münhasır lisans sözleşmelerine ilişkin olarak intifa hakkına yollamayı gerekçe olarak gösteren yazarlar lisans alanın lisans hakkını tıpkı aynı haklarda olduğu gibi mali hakkı devralan, iktisap eden yeni maliklere karşı da ileri sürebilmesinin istenmiş olduğunu dile getirmektedir⁵⁰. Bu anlamda söz konusu lisans sözleşmesi mali hakkı sınırlandıran, yoğunluğunu kısıtlayan bir tasarruf işlemi olarak kabul edilmekte, bu açıdan söz konusu lisans sözleşmesinin, mali hakkın bir başka üçüncü kişiye devrine engel yaratmadığı ancak söz konusu mali hakkın üzerindeki bu sınırlandırmayla birlikte devredilmiş olduğu kabul edilmektedir⁵¹. Dolayısıyla burada tıpkı bir aynı hak gibi düşünüldüğünden sadece lisans verene karşı değil sonraki maliklere karşı da lisans hakkı ileri sürülebilecektir.

Lisans sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin doktrinde yer alan bu tartışma sadece teorik anlamda önem arz etmemekte aynı zamanda lisans alanın lisans veren ile ve üçüncü kişilerle olan ilişkisinin tespiti açısından da son derece önem arz etmektedir⁵². Bu tartışma özellikle sınai haklarla karşılaştırıldığında fikir ve sanat eserleri açısından çok daha büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü sınai haklara ilişkin mevzuat kapsamında hem lisans hakkının tescili

47 Bozbel, s.254.

48 Bozbel, s.254.

49 Aydınçık, s.77.

50 Erel, s.306.

51 Bozbel, s.255.

52 Aydınçık, s.77.

imkanı hem de lisans alanın dava açma hakkı özel olarak düzenlenmiştir⁵³. Oysa Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda lisans alanın dava açma hakkına sahip olup olmadığı konusu aynı açıklıkta gösterilmiş değildir⁵⁴.

3. Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesinin Özellikleri

a. Sui Generis Sözleşme Olması

Lisans sözleşmesinin isimli-isimsiz sözleşme türlerinden hangisine girdiğini tespit etmek noktasında cevaplandırılması gereken ilk soru bu sözleşmenin Borçlar Hukuku alanında düzenlenmiş sözleşme tiplerinden birine girip girmediğinin tespit edilmesidir. Lisans sözleşmesinin isimli mi isimsiz bir sözleşme mi olduğunun tespit edilmesi özellikle sözleşmenin yorumu ve sözleşmedeki boşlukların doldurulması gibi hususlar bakımından son derece önemlidir⁵⁵. Bu açıdan lisans sözleşmesinin kanunda düzenlenmiş olan sözleşmelerden hiçbirisine girmediği kabul edilmektedir⁵⁶. Bu açıdan lisans sözleşmesi öğretide çoğunlukla isimsiz sözleşme tiplerinden sui generis sözleşme olarak nitelendirilmektedir⁵⁷.

Fikir ve Sanat Eserlerine ilişkin lisans sözleşmesi, Borçlar Kanunu kapsamında düzenlenmiş bir sözleşme olmasa da Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda kısmen de olsa bu sözleşmeye ilişkin hükümlere yer verilmiştir

53 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 158. maddesinde lisans alanın dava açması ve buna ilişkin şartlar özel olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre: "Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa inhisari lisansa sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından sınai mülkiyet hakkına tecavüz edilmesi durumunda, hak sahibinin bu Kanun uyarınca açabileceği davaları, kendi adına açabilir. İnhisari olmayan lisans alan, sınai mülkiyet hakkına tecavüz dolayısıyla dava açma hakkı sözleşmede açıkça sınırlandırılmamışsa, yapacağı bildirimle, gereken davayı açmasını hak sahibinden ister. Hak sahibinin, bu talebi kabul etmemesi veya bildirim tarihinden itibaren üç ay içinde talep edilen davayı açmaması hâlinde, lisans alan, yaptığı bildirimde ekleyerek, kendi adına ve kendi menfaatlerinin gerektirdiği ölçüde dava açabilir. Bu fıkra uyarınca dava açan lisans alanın, dava açtığını hak sahibine bildirmesi gerekir. Lisans alan, ciddi bir zarar tehlikesinin varlığı hâlinde ve söz konusu sürenin geçmesinden önce, ihtiyati tedbire karar verilmesini mahkemeden talep edebilir. Mahkemenin tedbir kararı verdiği hâllerde talepte bulunan lisans sahibi dava açmaya da yetkilidir. Bu hâlde ikinci fıkradaki şartlar yargılama devam ederken tamamlanır".

54 Demirbaş, s.273.

55 Aydınçık, s.71.

56 Ayiter, s.211; Oktay Özdemir, s.52; Arbek, s.80; Aydınçık, s.71; Erel, s.306.

57 Ahmet Fevzi Kibar, "Fikir ve Sanat Eserlerinde Lisans Sözleşmesi", *Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1/2 (2020), s.103.

(FSEK m.48/II, m.56). FSEK m.56, münhasır lisans sözleşmelerine intifa hakkına ilişkin hükümlerin, basit lisans sözleşmelerine ise hasılat kirasına ilişkin hükümlerin uygulanacağını düzenleme altına almıştır. Bu düzenlemeden dolayı doktrinde bazı yazarlar lisans sözleşmesinin isimsiz sözleşme niteliğinde olmadığını kabul etmektedir⁵⁸. Bunun aksi yönde olan görüş ise lisans sözleşmesinin Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda kısmen düzenlenmiş olmasının bu sözleşmeyi isimsiz sözleşme olarak nitelendirmeye engel olmayacağını düşünmektedir⁵⁹.

Kanaatimizce de FSEK te yer alan kısmi düzenleme bu sözleşmenin kanunda düzenlenmiş isimli sözleşmeler arasında yer aldığını kabul etmek için yeterli değildir. Zira bir sözleşmenin kanunda düzenlenmiş olduğundan söz edilebilmesi için sözleşmenin asli unsurlarıyla birlikte detaylı olarak düzenlenmiş olması gerekir.

b. Sürekli Borç İlişkisi Doğuran Bir Sözleşme Olması

Lisans sözleşmesi varlığını devam ettirdiği sürece tarafların hak ve yükümlülükleri de devam etmektedir. Lisans sözleşmesinde tarafların sözleşmeden bekledikleri menfaatin bir kerede gerçekleşmemesinden, sözleşme devam ettiği müddetçe tarafların birbirleri aleyhine davranışlardan kaçınma yükümlülüğü altında olması gibi nedenlerden ötürü lisans sözleşmesi sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşmedir⁶⁰.

Lisans sözleşmesinin süreli borç niteliği taşıması taraflar arasında özel bir güven ilişkisinin mevcut olmasını da zorunlu kılmaktadır⁶¹.

c. Kural Olarak İvazlı ve Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme Olması

Lisans sözleşmesi kural olarak her iki tarafa da borç yükleyen ivazlı bir sözleşmedir⁶². Bu açıdan lisans veren lisans sözleşmesi ile fikri hakkın kullanımını lisans alana devrederken, lisans alan kişi de bunun karşılığında bir bedel ödeme borcu altına girmektedir⁶³. Lisans veren eser sahibi maliki

58 Arbek, s.80; Aydınçık, s.71.

59 Ayiter, s.211; Oktay Özdemir, s.53; Aydınçık, s.71.

60 Arbek, s.82; Aydınçık, s.74; Bozbel, s.252; Kibar, s.102.

61 Arbek, s.82; Aydınçık, s.74.

62 Arbek, s.81; Aydınçık, s.75; Bozbel, s.252.

63 Aydınçık, s.75.

olduğu mali haktan lisans alanı yararlandırma borcu altına girerken, lisans alan ise bunun karşılığında bir lisans bedeli ödeme borcu altına girer⁶⁴.

Lisansa konu edilen mali hak eser sahibinde kalmaktadır ancak bu hakkı kullanma ve semerelerinden yararlanma yetkisi sözleşme süresi boyunca lisans alan kişiye intikal etmiş olmaktadır⁶⁵.

Kural lisans sözleşmesinin ivazlı olmasıdır ancak bu kural mutlak değildir. Dolayısıyla ivazsız olarak da lisans sözleşmesi tesis edilebilir⁶⁶. Ancak ivaz yokluğu lisans sözleşmesini tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme haline getirmez⁶⁷.

İvaz genellikle belli bir miktar para olmaktadır. Ancak lisans bedeli olarak para yerine başka edimlerin kararlaştırılması da mümkündür⁶⁸.

4. Fikri Haklara İlişkin Lisansın Görünüm Biçimleri

a. Basit Lisans

Basit lisans sözleşmelerinde lisans veren, lisans alana lisans konusu hakkı kullanma noktasında yetki vermektedir. Ancak basit lisans, lisans alana inhisari bir yetki vermemektedir⁶⁹. Lisans veren başkalarıyla da aynı konuda lisans sözleşmesi yapma hakkını kendisinde saklı tutmaktadır⁷⁰. Basit lisans sözleşmesinde lisans verenin bu lisansı başkasına tanınması mümkün olduğu gibi bizzat kendisinin kullanması da mümkündür⁷¹. FESK m.56/II uyarınca, “*kanun veya sözleşmeden aksi anlaşılmadıkça her ruhsat basit sayılır*”.

Münhasır lisanstan farklı olarak basit lisans hakkı sahibinin, savunma (men) hakkı yoktur. Bu nedenle basit lisans sahibi eser sahibinin kullanma yetkisinden men edemeyeceği gibi bir başka kimsenin kullanma yetkisini de engelleyemez⁷².

64 Bozbel, s.252.

65 Bozbel, s.253.

66 Ayiter, s.211; Arbek, s.81; Aydınçık, s.47; Yavuz/Türkey/Merdivan, s.1497; Ercoskun Şenol, s.50.

67 Aydınçık, s.75.

68 Aydınçık, s.75.

69 Hirsch, 1948, s.223.

70 Ayiter, s.212; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*. 28. Bası. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2022, s.328.

71 Ayiter, s.211; Aydınçık, s.61.

72 Öztan, s.563.

b. Münhasır Lisans (Tam Lisans)

FSEK m.56/1 uyarınca, “*Ruhsat; mali hak sahibinin başkalarına da aynı ruhsatı vermesine mani değilse (basit ruhsat), yalnız bir kimseye mahsus olduğu takdirde (tam ruhsat) tır*”. Münhasır lisans sözleşmesinde lisans veren lisans konusu hakkı kullanma yetkisini münhasıran bir kişiye tahsis etmektedir⁷³. Burada lisans alan kimse lisans verenin lisans konusu hakkı başka kişilere de tanınmasının önüne geçebilmektedir. Münhasır lisans sözleşmesiyle hakkın kullanımı yetkisinin devredilmesi halinde mali hak sahibi aynı hakkı bir başka kimseye tanıyamaz⁷⁴. Lisans alan kişi münhasır lisansta sahip olduğu kullanma yetkisini tek başına kullanır⁷⁵. Münhasır lisans sözleşmesi mevcutsa, lisans veren aynı lisansı başkasına tanıyamayacağı gibi kendisinin de kullanması mümkün değildir. Mali hak sahibi kullanma yetkisini devretmekle beraber aynı yetkiyi kendisinde de saklı tutuyorsa bu durumda artık münhasır (tam) lisanstan söz edilmesi mümkün olmaz, bu durumda söz konusu ruhsat basit ruhsata dönüşür⁷⁶.

c. Zorunlu Lisans

Kural olarak lisans hakkı tanınması eser sahibinin kendi rızasıyla yaptığı lisans sözleşmesiyle tanınmaktadır. Ancak bazı durumlarda istisnai olarak eser sahibinin rızasına bakılmaksızın da mali hakkı kullanma yetkisinin devri söz konusu olabilmektedir. Bu durum müşterek veya iştirak halindeki eser sahipliği durumlarında gündeme gelebilmektedir. Birden fazla eser sahibinin olduğu durumlarda eserin tümü üzerindeki tasarruf işlemleri için bütün ortakların oybirliği gerekir. Eser sahiplerinden biri haklı bir sebep olmaksızın buna iştirak etmezse bu durumda kanun koyucu mahkemeye başvurmak suretiyle bu müsaadenin mahkeme tarafından verilebileceğini hüküm altına almıştır⁷⁷.

FSEK m.9/f.2 uyarınca, “*Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, eseri birlikte vücuda getirenlerden her biri bütün eserin değiştirilmesi veya yayımlanması için*

73 Hirsch, 1948, s.227; Yavuz/Türkey/Merdivan, s.1500.

74 Öztan, s.562.

75 Erel, s.305.

76 Öztan, s.562; Yavuz/Türkey/Merdivan, s.1500.

77 Erel, s.308.

diğerlerinin iştirakini isteyebilir. Diğer taraf muhik bir sebep olmaksızın iştirak etmezse, mahkemece müsaade verilebilir. Aynı hüküm mali hakların kullanılmasında da uygulanır.”

Benzer bir düzenleme FSEK m.10/f.2 de: “Birliğe adi şirket hakkındaki hükümler uygulanır. Eser sahiplerinden biri, birlikte yapılacak bir muameleye muhik bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade mahkemece verilebilir...” şeklinde yer almaktadır.

III. Lisans Sözleşmesinin Kurulması ve Şekli

Lisans sözleşmesinin kurulması da diğer sözleşmelerde olduğu gibi Borçlar Kanunu’nda düzenlenen genel hükümlere tabidir⁷⁸. Bu anlamda tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının var olması gerekir⁷⁹. Sözleşmenin kurulması için fikir-sanat eserinin lisans alana teslim edilmiş olması şart değildir. Fikir-sanat eserinin lisans alana teslimi, lisans verenin lisans sözleşmesinden doğan bir yükümlülüğüdür⁸⁰.

Borç doğuran sözleşmelerde kural olarak şekil serbestliği ilkesi geçerlidir. Türk Borçlar Kanunu m.12/1 uyarınca, “sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir”. Konuya fikir ve sanat eserleri açısından baktığımızda ise FSEK 52.madde uyarınca, “mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır”. Bu şekil şartı ispat şekli değil geçerlilik şeklidir. Zira TBK m.12/2 uyarınca, kanunda bir sözleşme için öngörülmüş olan bir şekil var ise bu şekil geçerlilik şeklidir.

Mali haklara ilişkin tüm sözleşmeler açısından FSEK m.52 uyarınca yazılı şekil şartı arandığından bu şart mali hakların devri sözleşmesinde olduğu gibi mali hakkı kullanma yetkisi veren lisans sözleşmelerinde de aranacaktır⁸¹. Bu madde kapsamında sözleşme açısından adi yazılı şekilde yapılması yeterli olacaktır, resmi şekilde yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Sözleşmede aranan bir diğer şart sözleşmenin konusunu oluşturan hakların ayrı ayrı gösterilmesidir⁸².

78 Arbek, s.145.

79 Arbek, s.145; Aydınçık, s.94.

80 Aydınçık, s.94.

81 Aydınçık, s.94.

82 Aydınçık, s.95.

FSEK m.52 uyarınca aranan geçerlilik şartı söz konusu mali hakların ayrı ayrı gösterilmesidir. Ancak bu mali hakları kullanma yetkisinin mutlaka içerik, yer, süre bakımından sınırlandırılması sözleşmenin geçerliliği bakımından aranmamalıdır⁸³.

IV. Lisans Konusu Hakkın Eser Sahibi ve Üçüncü Kişilere Karşı İleri Sürülmesi

1. Lisans Sahibinin Dava Hakkı

Doktrinde Arslanlı, ister tam ister basit lisans olsun, lisans alan kişinin edinmiş olduğu kullanma hakkına tecavüz edilmesi durumunda, men ve ref ile tazminat davası açma hakkından yararlanacağını savunmaktadır⁸⁴. Dolayısıyla basit lisans sahibi kişi de kendi menfaatlerini koruyucu mahiyette men, ref ve tazminat davası açabilir⁸⁵.

Burada basit lisans söz konusu olduğunda, basit lisans alan yalnızca hakkın basit ruhsat tanınan kısmına ilişkin yetkileri kullanabilir. Basit ruhsat tanınan kısım dışında kalan yetkiler ise eser sahibine ait olduğundan bunlara ilişkin dava hakkı da eser sahibine aittir⁸⁶. Lisans alan kişiler kendi edindikleri yetki dışındaki yetkilere tecavüz oluşturan eylemleri ise engelleme hakkına sahip değildir. Ruhsat verilmesi durumunda ruhsata konu teşkil eden mali hak eser sahibinin malvarlığında kalmaya devam ettiğinden eser sahibinin de dava açma hakkı bulunmaktadır⁸⁷.

Doktrinde Hirsch, 1943 tarihli eserinde FSEK m.56/III hükmüne paralel olan ön tasarı metninde yer alan hükme ilişkin yaptığı değerlendirmede basit ve tam ruhsat ayrımı yaparak basit lisans sahibinin nisbi bir talep hakkına, tam ruhsat sahibinin ise aynı hakkı andıran bir talep hakkına sahip olduğunu ifade etmiştir⁸⁸. Ancak yazar eserinin 1948 basımında ise tam/basit lisans ayrımı yapmaksızın lisans sözleşmesinin borçlandırıcı niteliğine dikkat çekerek lisans sahibinin doğrudan doğruya harekete geçemeyeceğini, durumu eser sahibine bildirmesi gerektiğini açıkça dile getirmiştir⁸⁹.

83 Aydınçık, s.100.

84 Arslanlı, s.175.

85 Yavuz/Türkey/Merdivan, s.1504.

86 Yavuz/Türkey/Merdivan, s.1504.

87 Yavuz/Türkey/Merdivan, s.1504.

88 Ernst E. Hirsch, *Hukuki Bakımdan Fikri Say Cilt II*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1943, s.228; Bu konu hakkında ayrıca bkz. Demirbaş, 278.

89 Hirsch, 1948, s.223.

Doktrinde Ayiter ister basit ister tam lisans olsun, her iki durumda da lisans hakkının nisbi karakterde olmasından ötürü, hakkı kullanmayı engelleyen bir tecavüz söz konusu olduğunda, davanın lisans veren tarafından açılması gerektiğini ifade etmektedir. Yazara göre, taraflar lisans alan kişiye daha sağlam bir hukuki koruma sağlamak istiyorsa aralarındaki lisans sözleşmesinde, tecavüzlere karşı dava açma hususunda lisans verene yetki tanıyacak bir hüküm tesis edebilirler, sözleşmeye koyacakları bir hükümle tecavüz halinde dava açma mükellefiyetini lisans alana bırakabilirler⁹⁰.

Öztan ise basit ve tam lisans arasında bir ayrım yaparak, basit lisans sahibinin ne eser sahibinin ne de bir başkasının kullanma yetkisini engelleyemeyeceğini, tam lisansın aksine, basit lisans alanın savunma(men) hakkının bulunmadığını dile getirmektedir⁹¹.

Aydıncık da basit ve tam lisans arasında bir ayrım yapılması gerektiğini dile getirmektedir. Tam lisans alanın hakkın kullanımını engelleyen müdahalelere karşı dava açma hakkının mevcut olduğunu, basit lisans alanın ise bu müdahalelere karşı doğrudan dava hakkı bulunmadığını dile getirmektedir⁹². Yazara göre basit lisansta dava açma hakkı sadece eser sahibine ait iken münhasır lisansta hem eser sahibi hem lisans alan dava açabilir⁹³.

Erel, lisans alan kişinin sahip olduğu yetkileri gerek mali hak sahibine gerek üçüncü şahıslara karşı ileri sürebileceğini, kullanımı engelleyen müdahaleleri bizzat men edebileceğini ifade etmektedir⁹⁴.

Bozbel, lisans sözleşmesinin her iki türünde de lisans alanın şahsi bir hak iktisap ettiğini, şahsi haklarında üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğinden bahisle lisans alanın tecavüzün önlenmesi ve tazminat davalarını açamayacağını savunmaktadır⁹⁵. Yazar bununla birlikte lisans sözleşmesine konulacak bir hükümle tecavüzlere karşı dava açması için lisans alana yetki verilebileceğini, bunun önünde herhangi bir engel olmadığını dile getirmektedir⁹⁶.

90 Ayiter, s.213.

91 Öztan, s.563.

92 Aydıncık, s.158.

93 Aydıncık, s.158.

94 Erel, s.304.

95 Bozbel, s.257.

96 Bozbel, s.257.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 11.03.1999 tarihinde vermiş olduğu bir kararında⁹⁷, “...tam ruhsat, eser sahibinin mali hakka özgü olan kullanma veya yararlanma yetkilerinden bir kısmının veya tamamının mali haktan ayrılarak ruhsat sahibine tahsis edilmesidir. Aynı ruhsatın başkalarına verilememesi nedeniyle de Basit Ruhsattan ayrılır. Tam ruhsat verilmişse, ruhsat sahibinin fiilen mali hak sahibinden farkı yoktur. Ancak FSEK ruhsat sahibinin tecavüzün ref’ini talep edip edemeyeceği hususunda bir hüküm getirmemiştir. Doktrinde Ruhsat, tasarruf işlemi olarak kabul edildiğine ve tüm ruhsat sahibinin eser sahibi ve komşu hak sahibinin sahip olduğu mali hakları kullanma veya yararlanma sahipleri gibi tecavüzün önlenmesi ve tazminat davası açabilirler. Hatta açmadığı takdirde doğacak zarardan mali hak sahibine veya eser sahibine karşı sorumlu olabilirler...” diyerek tam lisans sahibinin de hakkın kullanımına engel olan tecavüzlere karşı dava açma hakkına sahip olduğunu kabul etmektedir.

2. Lisans Sahibinin FSEK m.68 Uyarınca Dava Açıp Açamayacağı

FSEK m.68/1 uyarınca, “eseri, icrayı, fonogramı veya yapımları hak sahiplerinden bu Kanuna uygun yazılı izni almadan, işleyen, çoğaltan, çoğaltılmış nüshaları yayan, temsil eden veya hertürlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenlerden, izni alınmamış hak sahipleri sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını isteyebilir”. Bu talep doktrinde telif tazminatı olarak ifade edilmektedir.

Doktrinde FSEK m.68/1 de yer alan telif tazminatı talebinin yalnızca eser sahibi tarafından yapılabileceği lisans hakkı sahibinin yalnızca tazminat davası açma hakkının bulunduğu savunulmaktadır⁹⁸. Yargıtay eski tarihli kararlarında en azından tam ruhsat sahibinin telif tazminatı talep edebileceğini kabul etmekteydi. Son dönem kararlarında ise sadece mali hak sahibinin telif tazminatı talep edebileceğini lisans alan kişinin bu talepte bulunamayacağını kabul etmektedir⁹⁹.

97 11. HD, E.1998/9958, K.1999/3423, T. 11.03.1999 (www.legalbank.net).

98 Arslanlı, s.209.

99 Bkz. 11.HD, E. 2006/6776, K. 2007/14566, T. 20.11.2007: “...Davacı, FSEK’nun 68. maddesine dayalı olarak tecavüzün ref’i ve tazminata karar verilmesini istemiştir. Bu

Merdivan, bu şekilde keskin bir ayırım yapmak yerine lisans alanın m.68 de yer alan telif tazminatını talep edip edemeyeceğinin verilen lisansın içeriğine bakılarak tespit edilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Bu anlamda basit ruhsat sahibinin, devraldığı yetki kapsamındaki bir yetkinin kullanılması sebebiyle telif tazminatı talep etmesi mümkün değildir, aksi halde lisans sahibi edindiğinden fazla yetkiyi kullanmış olur¹⁰⁰. Yazara göre tam ruhsat tanınan kimse içinde aynı şekilde lisans içeriğine bakılarak karar verilmesi gerekecektir. Eğer lisans sözleşmesi, lisans konusu mali hakkı kullanma yetkisinin tamamını lisans alana veriyorsa bu durumda lisans alan telif tazminatı talebinde bulunabilmeli, buna karşın lisans sözleşmesiyle söz konusu mali hakkı kullanma yetkisi tamamen değil de kısıtlı olarak tanınmışsa bu durumda telif tazminatı talebinde bulunamamalıdır¹⁰¹. Bu anlamda tam lisansla mali haklara ilişkin kısıtlı yetki tanınmış olan lisans alan kişiye telif tazminatı verilmemesi, FSEK m.70/II uyarınca maddi tazminat isteme yetkisi verilmesi daha uygun olacaktır¹⁰².

Sonuç

Lisans sözleşmesi lisans alana lisansa konu oluşturan mali hakkı lisans sözleşmesinde tanınan sınırlar dahilinde kullanma yetkisi tanıyan sui generis bir sözleşme niteliğindedir. Lisans konusu mutlak nitelikteki mali hak eser sahibinin malvarlığında kalmaya devam etmekte yalnızca kullanma yetkisi lisans alana geçmektedir.

Lisans sözleşmesinin hukuki niteliği doktrinde oldukça tartışmalı olan konulardan birisidir. Bazı yazarlar hukuki niteliğini belirleme konusunda basit ve münhasır lisans sözleşmesi ayırımına başvurmaktadır. Ancak kanaatimizce sözleşmenin hukuki niteliğinin belirlenmesi noktasında böyle bir ayırım yapılması çok isabetli değildir. Zira basit ve münhasır lisans sözleşmesi arasındaki fark lisans alana verilen yetkinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

maddede uyarınca talep hakkı eser sahibine veya eser sahibinden mali hakları devralan kişiye aittir. Ruhsat verilmesi yoluyla mali hakları kullanma yetkisine sahip olan kişi ise zararının karşılanması sadece FSEK'nun 70/2. maddesi uyarınca açacağı maddi tazminat davasında isteyebilir..." (www.lexpera.com).

100 Yavuz/Türkay/Merdivan, s.1506.

101 Yavuz/Türkay/Merdivan, s.1507.

102 Yavuz/Türkay/Merdivan, s.1507.

Her iki durumda da ister basit ister münhasır lisans olsun kanaatimizce lisans sözleşmesi borçlandırıcı bir işlemdir.

Lisans sözleşmesi ile lisans hakkı elde eden lisans alan kişinin, bu yetkisini kullanmasını engelleyen müdahalelere karşı doğrudan doğruya hareket edip edemeyeceği hususuna ilişkin ise Sınai Mülkiyet Kanunu'nda marka lisans sahipleri hakkında düzenlenmiş olduğu şekilde açık bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla doktrindeki görüşler de bu açıdan oldukça geniş bir yelpaze göstermektedir. Lisans alanın dava açma hakkına sahip olup olmadığı hususu tespitinde basit ve münhasır lisans arasında ayırım yapmak kanaatimizce de doğru bir yaklaşımdır. Zira basit ve münhasır lisansın lisans alana verdiği yetkiler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu noktada münhasır lisans hakkına sahip olan kişinin hakkına müdahale edilmesi halinde doğrudan doğruya dava açabileceğini kabul etmek isabetli bir yaklaşım olarak görülebilir. Ancak basit lisans sahibi en başında lisans konusu hakkın hem lisans veren hem de üçüncü kişiler tarafından da kullanılabileceğini kabul etmiş olduğundan doğrudan doğruya müdahalede bulunma imkânı bulunmamaktadır. Tarafların lisans sözleşmesine koyacakları hükümlerle lisans alana müdahale halinde dava açabileceğine ilişkin bir yetkinin tanınması yönünde hiçbir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir hükme yer verildiğinde en başından bu tartışmaların önüne geçilmesi mümkün olacaktır.

Kaynakça

- Arbek, Ömer. *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2005.
- Arkan, Sabih. *Ticari İşletme Hukuku*. 28. Bası. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2022.
- Arslanlı, Halil. *Fikri Hukuk Dersleri II*. İstanbul, 1954.
- Aydıncık, Şirin. *Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri*. İstanbul: Arkan Yayıncılık, 2006.
- Ayiter, Nuşin. *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*. Ankara: Sevinç Matbası, 1981.
- Bozbel, Savaş. *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.
- Demirbaş, Ali. *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuki Koruma*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.
- Ercoşkun Şenol, H. Kübra. “Mali Hakları veya Kullanım Hakkını Devralanların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması”. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3/1 (2013): 45-64.
- Erel, Şafak N. *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*. 3. Bası. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.
- Hirsch, Ernst E. *Hukuki Bakımdan Fikri Say, Cilt II*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1943.
- Hirsch, Ernst E. *Fikri ve Sınai Haklar*. Ankara: Ankara Basımevi, 1948. Kılıçoğlu, Ahmet M. *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*. 2. Bası. Ankara: Turhan Yayıncılık, 2013.
- Kibar, Ahmet Fevzi. “Fikir ve Sanat Eserlerinde Lisans Sözleşmesi”. *NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1/2 (2020): 93-131.
- Oktay Özdemir, Saibe. *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*. İstanbul, 2004.
- Öztan, Fırat. *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2008.
- Suluk, Cahit / Karasu, Rauf / Nal, Temel. *Fikri Mülkiyet Hukuku*. 7. Bası. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Tekinalp, Ünal. *Fikri Mülkiyet Hukuku*. 3. Bası. İstanbul, 2004.
- Tüysüz, Mustafa. *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2007.
- Yavuz, Levent / Türkay, Alica / Merdivan, Fethi. *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Cilt I. 2*. Bası. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.

